

Piller Zsuzsa

A fizetéseképtelenségi eljárások illeszkedési módjai nemzetközi összehasonlításban

ÖSSZEFOGLALÓ: A nemzeti jogszabályok – a válság fokának megfelelően – reorganizációs vagy felszámolási típusú eljárásokat különböztetnek meg. A gazdasági szereplők döntését nemcsak a fizetéseképtelenségi részletszabályok befolyásolják, hanem maga a keretrendszer, azaz a reorganizációs típusú és likvidációs típusú eljárások egymáshoz való kapcsolódása is. Az írás – több európai uniós tagállam fizetéseképtelenségi rendszerének átvizsgálása folytán – bizonyítja, hogy az illeszkedési módok között szabályszerűségek fedezhetők fel, s kategóriák állíthatók fel. A vizsgált országok egy részében kétszintű eljárási rendszerek működnek, amelyekben a reorganizációs és a felszámolási típusú eljárások egymástól teljesen függetlenek. Az országok másik részében egyszintű fizetéseképtelenségi eljárási rendszer fedezhető fel, amelynek jellemzője, hogy a reorganizációról szóló döntés minden esetben feltétlen eleme az eljárásnak. A cikk rámutat továbbá a szakirodalom által korábban még meg nem fogalmazott eljárási rendszer létezésére, amelyet a szerző „egységesbe hajló” fizetéseképtelenségi eljárásnak nevezett el.

KULCSSZAVAK: fizetéseképtelenség, csőd, felszámolás, fizetéseképtelenségi eljárási rendszer

JEL-kód: K12, K22, F23, F65

A VIZSGÁLAT TERJEDELME, MÓDSZERE

Az országok többnyire politikai berendezkedésük, valamint gazdasági célrendszerük alapján döntenek a fizetéseképtelen adósok piacelhagyásával összefüggő állami (jogszabályi) beavatkozásról. Ennek következtében a fizetéseképtelenséggel összefüggő helyzetek kezelésére a legkülönbözőbb szabályozási módok alkalmazására kerülhet sor. Bármely ország csődszabályozásáról legyen is szó, közös bennük az, hogy eleget kell tenniük a fizetési nehézségek mértéke szerinti szabályozási igénynek. Az eljárásoknak lehetővé kell tenniük, hogy a még visszafordítható válság stádiumában lévő vállalatok reorganizációt hajthassanak végre, míg a már kezelhetetlen krízissel érintett cégek a

lehető leghatékonyabb módon, a lehető legkisebb veszteséget okozva hagyassák el a piacot. Mindezek alapján az egyes országok szabályozásában reorganizációs típusú és felszámolási típusú fizetéseképtelenségi eljárások különböztethetők meg. Az előbbi célja, hogy az adós a hitelezőivel való megegyezés segítségével, működését újjászervezve talpon maradhasson, míg az utóbbi alapvetően a vagyon értékesítésén, illetve a követelések behajtásán keresztül a befolyó pénz hitelezők közötti szétosztásával jár.

Az egyes eljárási típusok konkrét megjelenési formája – az adott országban uralkodó gazdaságpolitikai célrendszer és beavatkozási szint szerint – rendkívül sokféle képet mutathat. A legkülönbözőbbek lehetnek továbbá az eljárások közötti átjárhatósági viszonyok, egyszóval az eljárások kapcsolódási módjai. Jelen írás azon kérdés megválaszolására helyezi a hang-

Levelezési e-cím: pillerzsuzsa@accont.hu

súlyt, hogy vajon a nemzeti sajátosságok ellenére a reorganizációs és felszámolási típusú eljárások kapcsolódási formái között felfedezhető-e szabályszerűségek, s az illeszkedési módok jól elkülöníthető típusokba sorolhatók-e.

Miután az eltéréseknek a több országot átívelő fizetésképtelenségi eljárásoknál van kiemelt gyakorlati jelentősége, érdemes a (határon átnyúló fizetésképtelenségi eljárásokról szóló) 1346/2000 EK-rendelet alkalmazási területére koncentrálni.

Az imént megfogalmazott dilemma feloldása során a következőkben néhány európai uniós tagállam fizetésképtelenségi eljárási rendszerét mutatom be oly módon, hogy a vizsgálat a reorganizációs és a likvidációs típusú eljárások fajtáinak és kapcsolódási módjaik átvilágítása mentén történik, amelynek során a következő kérdések megválaszolására teszek kísérletet.

▶ Mely eljárások reorganizációs, s melyek likvidációs célzatúak?

▶ Ki és milyen feltételek fennállása esetén jogosult/köteles az eljárások megindítására?

▶ A reorganizáció, illetve az arról való döntés előfeltétele-e a felszámolásnak?

▶ A reorganizáció sikertelensége automatikusan felszámoláshoz vezet-e?

Figyelemmel arra, hogy sok ország fizetésképtelenségi eljárásai között nem csak gazdasági társaságokat érintő eljárások találhatók, szükségessé válik annak rögzítése, hogy a következőkben a gazdálkodó szervezetek ellen folyó, bíróság¹ által elrendelt és felügyelt eljárásokat mutatom be.

A kutatás során a statisztikai értelemben vett sokaságnak az Európai Unió összes tagállama tekinthető. Jelen adatfelvétel a részleges adatgyűjtés módszerén alapul, az Európai Unió néhány tagállamának csődszabályozását vizsgálja az imént meghatározott szempontok alapján. A csődszabályozásra irányuló vizsgálat jellegének legmegfelelőbb módszere a reprezentatív kutatásoknál használt úgynevezett nem véletlenszerű kiválasztási eljárás, s ezen

belül a koncentrált kiválasztási mód². Az összehasonlíthatóság és ennek alapján a kategorizálhatóság követelményeinek szem előtt tartásával olyan országok kiválasztására került sor, amelyek jogi szabályozása a kontinentális jogrendszerbe tartozik. A kiválasztásnál ezen belül szerepet játszott még egyfelől az egymáshoz való területi elhelyezkedés közelsége, másfelől a közös történelmi múlt.

A kutatás mindezek alapján a következő hat európai uniós tagállam csődszabályozására terjed ki: Németország, Ausztria, Olaszország, Szlovákia, Románia, Magyarország. (Lásd 1. ábra)

A nemzeti szabályok összehasonlíthatóságát nehezíti, hogy a fizetésképtelenségi eljárásoknak nincs nemzetközileg elfogadott, egységes definíciója. A csőd kifejezést az európai országok nemzeti fizetésképtelenségi szabályozását bemutató ezen részben a fordítás során használt elnevezéseknek megfelelően használok, vagyis a csőd alatt a likvidációs célú eljárást értem. A csődszabályozás ugyanakkor szinonim a „fizetésképtelenség szabályozása” kifejezéssel.

NÉHÁNY EU-TAGÁLLAM CSŐDSZABÁLYOZÁSÁNAK ÖSSZEHASONLÍTÓ VIZSGÁLATA

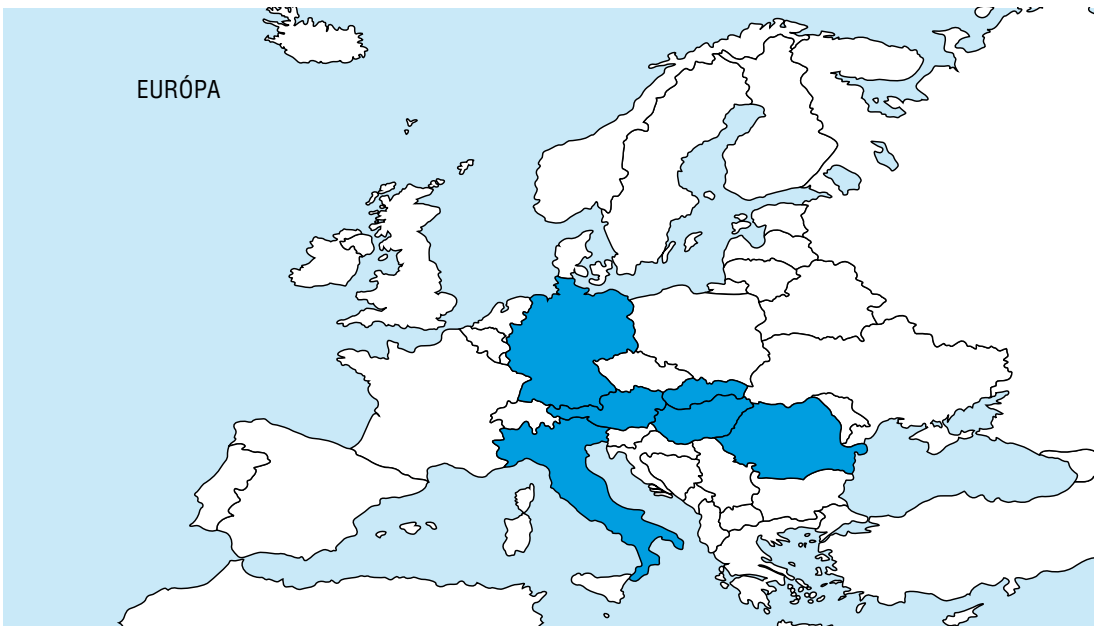
A következőkben a megjelölt tagállamok jogszabályait a korábban meghatározottak szerint mutatom be.

Németország

Az új fizetésképtelenségi jogszabály (*Insolvenzordnung – InsO*) 1999. január 1-jén lépett hatályba. (Bork, 2006) (2012-ben egy újabb fizetésképtelenségi törvény lépett életbe, azonban az általam bemutatott probléma megértéséhez a korábbi rendelkezések ismerete elegendő.)

Az *Insolvenzordnung* szabályozása szerint a fizetésképtelenségi kereteljáráson belül két

A VIZSGÁLT TAGÁLLAMOK

Forrás: saját szerkesztés

eljárászakasz különböztethető meg: egy reorganizációs célú, illetve egy likvidációs célú. A német fizetésképtelenségi jog tehát egyfajta fizetésképtelenségi eljárást ismer, amelynek kezdeményezésére mind az adós, mind pedig a hitelezők egyaránt jogosultak. Az eljárás abban az esetben indítható meg, ha az adós gazdálkodó szervezet nem képes az esedékes fizetési kötelezettségei teljesítésére, vagy vagyona a fennálló kötelezettségeket nem fedezi.

Az adósi kérelem azonban már a fenyegető fizetésképtelenség (*drohende Zahlungsfähigkeit*) beálltakor is benyújtható az illetékes bírósághoz. Ugyanakkor a német társasági jog kötelezést is tartalmaz az adós vezető tisztviselői részére: amikor az adós társaság képviselői észlelik a fizetésképtelen helyzet bekövetkeztét, kötelesek kérelmet terjeszteni az illetékes bíróság elé eljárás megindítására. A jogszabály ebben az esetben lehetőséget biztosít az adós vagyонkezelésére, amennyiben az eljárást megindító végzésben erről rendelkezés születik.

Nemcsak önkéntes, hanem a hitelezők általi megindításnak is helye van, amennyiben az adós kötelezettségeinek nem képes eleget tenni (*Zahlungsfähigkeit*), vagy kötelezettségei meghaladják a vagyont (*Überschuldung*). Az ilyen kezdeményezésnél akkor van mód az adósi rendelkezési jog megtartására, ha a hitelező a vagyонkezeléshez hozzájárult. (Seidl, 2006) A kérelmező személye okozta különbséggént kell megjelölni, hogy az adós vagyонkezelését engedélyező eljárásban nem csődgondnok, hanem ügygondnok jár el.

Sok más európai országhoz hasonlóan a hatóságok Németországban is elutasítják a kérelmet akkor, ha az adós vagyona előrelátóan a felszámolási eljárás lefolytatásával összefüggésben felmerült költségek fedezetére sem elegendő. (Smid, 2002) A bíróság az eljárás megindításával egyidejűleg gondoskodik a vagyonfelügyelő kijelöléséről.

Az eljárás megindulásával a vagyon feletti rendelkezési hatáskört a vagyonfelügyelő veszi át. Az eljárás megindulását követően az illetékes

bíróság összehívja a hitelezők gyűlését. A szabályozás szerint a hitelezők gyűlésének komoly ráhatása van az eljárás lefolytatására, legjelentősebb jogosítványa az eljárás további irányának kérdésében való állásfoglalás. Minden esetben döntés születik tehát arról, hogy az eljárás az adós gazdálkodó szervezet felszámolásán keresztüli megszűnését vagy annak reorganizációján keresztüli életben maradását tűzze ki célul. (Koch, 2008) A hitelezők gyűlése határozhat az adós vállalat továbbműködtetéséről, valamint a reorganizációs perspektíva előtérbe kerülése esetén megbízhatja a vagyonfelügyelőt egy reorganizációs terv kidolgozásával.

A terv egy bemutató és egy átalakítási részből áll, amelyet az esetleges jogellenes vagy megvalósíthatóság tekintetében kilátástalan részek kiszűrése érdekében a bíróság előzetesen megvizsgál. Az érintettek állásfoglalását követően a hitelezők döntenek az elfogadásáról. Az úgynevezett „fenntartás nélküli” hitelezői jóváhagyást követően, a terv bíróság általi jogerős elfogadásával a fizetésképtelenségi eljárás megszüntetéséről is határozat születik. (Fónagy Sándor, 2006)

Amennyiben reorganizációs tervet nem terjesztettek elő, vagy a döntésre jogosultak annak elutasításáról határoztak, akkor az adós gazdálkodó szervezet vagyona felett a fizetésképtelenségi szakértő likvidációt hajt végre, s megkezdődik a csődtömegbe tartozó vagyonelemek értékesítése. A bevételt a vagyonfelosztási terv alapján a hitelezői követelések arányában osztják fel. (Bork, 2006) A záró vagyonfelosztás végrehajtását követően a fizetésképtelenségi eljárás megszűnik.

Ausztria

Ausztriában a fizetésképtelenséggel összefüggő jogszabályokat alapvetően a csődtörvényben (*Konkursordnung – KO*) és a reorganizációs (vagy egyezségi) törvényben (*Ausgleichsordnung*

– *AO*) fektették le. (Konency, 2008) Lényegében tehát két fizetésképtelenségi eljárás létezik: az egyezségi és a likvidációs eljárás.

Az egyezségi eljárás megindításának az adós fenyegető (előrelátható) fizetésképtelensége, fizetésképtelensége, illetve eladósodottsága esetén van helye. A fizetésképtelenség és az eladósodottság jogszabályi definíciója azonban elnagyolt. Az eljárás alapvető célja az adós vállalat – elsősorban a tartozások elengedésén keresztül történő – újjászervezése. A lefolytatására irányuló, elfogadható egyezségi javaslatot is tartalmazó kérelem benyújtására kizárólag maga az adós gazdálkodó szervezet jogosult. Az egyezségi eljárás során a bíróság által kijelölt egyezségi gondnok jár el.

Az eljárás ideje alatt az adós nem veszti el teljes rendelkezési jogosultságát a vagyon felett, ugyanakkor a rendelkezési jog korlátozódik azáltal, hogy egyes cselekményekhez az egyezségi gondnok hozzájárulása szükséges. Az eljárás megindulásától számított 90 napon belül tartott értekezleten az adós gazdálkodó szervezetnek kötelezettséget kell vállalnia a jogszabály szerint előírt minimum 40 százalékos arányú hitelezői kielégítés két éven belül történő teljesítésére. (Jergitsch, 2006)

A likvidációs eljárás az előbbiekben ismertetett egyezségi eljárással szemben alapvetően felszámolási típusú eljárás, ugyanakkor – mivel az osztrák fizetésképtelenségi jogszabályok a reorganizációs törekvéseket helyezik előtérbe – a likvidációs eljárás is magán hordozza a reorganizációs jegyeket. Az eljárás kezdeményezésére az adós és a hitelezők egyaránt jogosultak, ha igazolják, hogy az adós fizetőképtelen vagy eladósodott. A bíróság a kérelem alapján kijelöli és folyamatosan felügyeli a csődgondnokot. Fontos hangsúlyozni, hogy Ausztriában kizárólag akkor indul meg az eljárás, ha a felszámolási vagyon legalább az eljárás költségeinek fedezetére elegendő.

A likvidációs eljárás ideje alatt lehetőség van a kényszeregyezségi eljárás (*Zwangs-*

gleichsverfahren) keretében történő újjászervezésre, amennyiben a kijelölt egyezségi gyűlésen jelenlévő hitelezők többsége ezt jóváhagyja, és ha ezen jóváhagyó hitelezők követelése öszszegszerűen eléri az összes követelés háromnegyedét. Ilyenkor az adós vállalja, hogy – az elsőbbségi hitelezők³ teljes kielégítése mellett – tartozásának legalább 20 százalékát két éven belül kiegyenlíti. Ha a hitelezői igények részbeni kielégítésére vállalt határidő a két évet meghaladja, a kielégítési hányadnak el kell érnie a 30 százalékot. (Konency, 2008) A kényszeregyezés bírósági jóváhagyását, illetve a teljesítést követően a felszámolás hatálya alatt álló adós mentesül a kielégítési hányad feletti tartozások alól.

A likvidációs eljárásban a csődgondnok gondoskodik a kintlévőségek behajtásáról, és szabadpiacon értékesíti az adós tulajdonában álló vagyontárgyakat. Az eljárás befejezésének akkor van helye, ha a bíróság részére becsatolásra került a végső vagyonfelosztás teljesítéséről szóló igazolás. A hitelezők ezzel egyenlő arányú kielégítéshez jutnak. Látható, hogy a reorganizációs típusú eljárás nem előfeltétele a likvidációs eljárásnak, a likvidációs eljárás a reorganizáció sikertelensége esetén nem indul meg automatikusan.

Olaszország

A hitelezőkkel létrejött egyezés (*concordato preventivo*) egy reorganizációt szolgáló eljárás, amely megindítására kizárólag az adós jogosult, mégpedig a fizetéseképtelenség fennállásának bírói megállapítását megelőzően, ha igazolja, hogy a létét veszélyeztető válsághelyzetben van. Az adós a beadványához köteles egy fizetőképesség helyreállítását célzó programot (*piano di risanamento*), illetve a program megvalósíthatóságát igazoló szakértői véleményt csatolni⁴. Az egyezés megkötése iránti dokumentációt előterjesztő adós megtarthatja

rendelkezési jogát a társaság vagyona felett, illetve tovább folytathatja üzleti tevékenységét, a bíróság azonban a pénzügyi folyamatok és a működés ellenőrzésére kijelöl egy felelős csődgondnokot.

A törvényi reformoknak köszönhetően az adósi javaslat tágabb teret nyithat a megegyezés lehetőségeinek azáltal, hogy alternatívát jelenthet a követelés engedményezése vagy a pénzügyi eszközök és üzletrészek hitelezők részére történő átadása. Meghatározott feltételek fennállásakor lehetőség van egyúttal adóügyi egyezés előterjesztésére is.

A hitelezők szavaznak a reorganizációs program és az egyezségi javaslat jóváhagyásáról. (A biztosított hitelezők azonban nem rendelkeznek szavazati joggal, mivel elvárásként jelenik meg, hogy az ő igényüket teljes mértékben ki kell elégíteni.) A javaslat akkor számít elfogadottnak, ha a szavazati joggal rendelkező hitelezők 51 százaléka a jóváhagyás mellett dönt. Miközben a fizetési moratórium megadása, illetve az egyezségi eljárás megindítása a bíróság engedélye alapján történik, addig a reorganizációs terv csak a hitelezők jelzése alapján kerül bírósági felülvizsgálat alá. Amennyiben a hitelezők a reorganizációs programot és az egyezségi javaslatot nem fogadják el, úgy a bíróság rögtön megindítja a felszámolást. (Orrick, 2010)

A felszámolás (*fallimento*) olyan bírósági eljárás, amelynek során az adós teljes vagyona felett elveszti a rendelkezési jogosultságot. A felszámolás a fizetéseképtelenség tényének bírói megállapításával kezdődik, az ez irányú kérelem előterjesztésére mind az adós, mind pedig a hitelezők jogosultak. A vállalat akkor minősül fizetéseképtelennek, ha képtelen lejárt tartozásait teljesíteni.

A rövid idő alatt orvosolható, átmeneti likviditási nehézség nem szolgálhat egy kérelem alapjául. Nem lehet felszámolni azokat az adósokat, amelyeknél a vállalati eszközökbe fektetett tőke nem éri el a 300 ezer eurót,

illetve ahol az utolsó három év tekintetében az éves árbevétel nem éri el a 200 ezer eurót. A biztosítótársaságok, bankok, befektetési társaságok fizetésképtelenségének kezelésére más eljárásban van lehetőség (*liquidatione coatta amministrativa*), csakúgy mint a válsághelyzetben lévő nagyvállalatok gazdasági egyensúlyának helyreállítására (*l'amministrazione straordinaria delle grandi imprese in crisi*).⁵

A fizetésképtelenség deklarálását követően – a kinevezett csődüggyvéd rendelkezési jogával – az adós úgynevezett „cselekvő” vagyonát értékesítik, majd a kielégítési rangsornak megfelelően felosztják a hitelezők között. Ezen ügyek rendezését követően a felszámolási eljárás lezárható. (A továbbműködésre rendkívül szűk körben, bírósági jóváhagyást követően van mód, ha az hozzájárul a felszámolás eredményességéhez.)

Szlovákia

A Szlovákiában hatályosan működő eljárási rendszer megismerésében *Dr. Ladislav Baráth* fizetésképtelenségi szakértővel folytatott interjú nagy segítségemre volt.

A 2006. január 1-jén hatályba lépett *Reorganizációs és Likvidációs törvény (7/2005)* egy új megoldást teremtett a fizetésképtelenségi jog területén. A korábbi, 1991-ben született jogszabályt ugyanis rendkívül sok kritika érte az eljárások rugalmatlansága, a bíróságok és a fizetésképtelenségi szakértő erős pozíciója, valamint az eljárások elhúzódása miatt.

Az adósnak fizetési nehézségei kezelése érdekében lehetősége van a reorganizációs eljárás (*Restrukturalizacné*) megindítására. A gazdálkodó szervezetek fizetésképtelenségének megelőzése a jogszabály által deklarált vezető tisztségviselői kötelezettség. Ha a fenyegető fizetésképtelenség nyilvánvalóan fennáll, az adós haladéktalanul köteles az eljárás megindítására vonatkozó kérelmet

az illetékes bíróság elé terjesztetni. Ennek elmulasztása esetén az adós vezetőjének kártérítési felelőssége áll fenn a hitelezők és a tulajdonosok irányában.

A felszámolási eljárás (*Konkurzné konanie*) megindítására a hitelezőknek is lehetősége van. A szlovák jogszabályok értelmében az a vállalat minősül fizetésképtelennek, amely 30 napon túli késedelembe esett legalább egy hitelezőjével szemben. Az eljárás kezdő időpontja a (*Obchodny vestník*-ben történő) (Orsula, 2007) közzététel napja. Az előzőekben ismertetett szabályozásokhoz hasonlóan Szlovákiában sem lehetséges a vagyontalan adóssal szembeni eljárás megindítása.

Az eljárás megindulását követően röviddel (kizárólag) az adós felkérheti a bíróság által kijelölt fizetésképtelenségi adminisztrátort, hogy készítsen szakértői véleményt a cég reorganizációs lehetőségeiről, s majd a későbbiekben, amennyiben úgy állapítja meg, hogy ezen lehetőségek fennállnak, dolgozzon ki egy reorganizációs tervet. A javaslatot kizárólag akkor lehet benyújtani a bíróságnak, ha a hitelezők az átstrukturálás révén jobb helyzetbe kerülnek, mint a felszámolás esetén.

Az eljárás reorganizációs szakaszának – közzététellel történő – megindulásával egyidejűleg a folyamatban lévő likvidációs eljárás felfüggesztésre kerül. A reorganizációs eljárás megindulásától számított 90 napon belül a fizetésképtelenségi adminisztrátor reorganizációs tervet a hitelezők gyűlése elé terjeszti jóváhagyás végett. A 90 napos határidő alapos okkal 60 nappal meghosszabbítható. (Orsula, 2007) Amennyiben azonban a határidő eredménytelenül telik el, úgy a bíróság késedelem nélkül dönt a likvidációs eljárás folytatása felől.

A likvidáció során az adós eljárás alá vonható teljes vagyonát a fizetésképtelenségi szakértő nyilvános pályázati felhívás útján értékesíti, majd a hitelezői kielégítési kategóriák szerinti sorrendben felosztja.

Románia

A Romániában jelenleg életben lévő fizetési képzetlenségi eljárás megismeréséhez és feldolgozásához nagyban hozzájárult *Rolland Szabo* fizetési képzetlenségi szakértővel folytatott interjú.

2004-ben bevezették az új fizetési képzetlenségi törvényt (JRBC), amelyet 2006-ban jelentősen módosítottak. Az új jogszabály a korábbinál nagyobb figyelmet szentel a vállalatok fizetőképességét helyreállító, átszervezési jellegű eljárásoknak.

A fizetési képzetlenségi eljárás megindítására az adós és a hitelezők is jogosultak, amennyiben a „túlzott eladósodás” vagy a „közvetlen likviditáshiány” esete fennáll. A román bíróságok a fizetési képzetlenség vizsgálata körében matematikai képleteket alkalmaznak az eszközök és források összehasonlításához. Komoly jogalkalmazási problémát jelent, hogy az eljárás megindításához természetesen a feltételek fennállásának bizonyítása szükséges, miközben Romániában nehéz az adós likviditáshiányának hitelező általi bizonyítása. Az eljárás megindításához szükséges követelés minimális értéke 10 ezer lei (körülbelül 3000 euró).

A kérelem benyújtását követően az illetékes bíróság rövid határidővel kinevezi a vagyongazdálkodót, akinek 30 nap áll rendelkezésére az adós pénzügyi helyzetének átvilágítására. A vagyongazdálkodó ennek eredményei alapján az eljárás további menetére vonatkozóan tervet készít. Ha az elemzés eredményei azt mutatják, hogy az adós reorganizációja nem lehetséges, a bíróság felszámolási vagyongazdálkodót nevez ki, s automatikusan megindítja a felszámolást, amely az eljárás második lépcsőjét jelenti. Ekkor előbb a vagyon védelmére (azaz az igények érvényesítésére), majd pedig a vagyon értékesítésére helyeződik a hangsúly.

Amennyiben az elkészült terv szerint a reorganizációnak reális esélye van, úgy annak elfogadásáról a hitelezői gyűlés dönt. Törvényben rögzített követelményként jelenik meg, hogy a

terv minden hitelezői csoportnak⁶ tisztességes bánásmódot biztosítson, azaz egyik hitelezői csoport sem juthat alacsonyabb kielégítéshez reorganizáció esetén, mint a felszámolás során. A jóváhagyáshoz minden csoportban a hitelezők többségének hozzájárulása szükséges. A jóváhagyást az illetékes bíróságnak meg kell erősítenie. (Borman, 2007)

Ha a hitelezők elutasítják a tervben foglaltakat vagy a vállaltakat az adós nem megfelelően hajtja végre, a felszámolás automatikusan megindul. A felszámolás megindulásával a reorganizációs eljárást többé nem lehet megismételni.

Romániában tehát egyfajta fizetési képzetlenségi eljárás létezik, amelyben a reorganizációs előfeltételek vizsgálata minden esetben megelőzi a felszámolást. A felszámolásra pedig kizárólag a reorganizáció bármiféle sikertelenségekor kerülhet sor.

Magyarország

Hazánkban 2009. szeptember 1-jén lépett hatályba⁷ az új csődtörvény novella, amely – sok más egyéb mellett – a fizetési képzetlenségi eljárások illeszkedésében is változást hozott. Míg 2009-ig két egymástól teljesen elkülönült reorganizációs és felszámolási típusú eljárás volt érvényben, addig e fordulatot követően az eljárások közötti kapcsolat némileg szorosabbá vált.

A jelenleg⁸ hatályos jogi szabályozás szerint a reorganizációs típusú eljárás, vagyis a csődeljárás során „az adós – a csődegyezség megkötése érdekében – fizetési haladékat kap, és csődegyezség megkötésére tesz kísérletet” [cstv.⁹ 1. § (2) bekezdés]. A likvidációs típusú eljárás, vagyis „a felszámolási eljárás olyan eljárás, amelynek célja, hogy a fizetési képzetlen adós jogutód nélküli megszűnése során a hitelezők e törvényben meghatározott módon kielégítést nyerjenek”.

A csődeljárás kezdeményezésére csupán az adós gazdálkodó szervezet vezetője által van mód, és ahhoz az adós gazdálkodó szerv legfőbb szervének egyetértése szükséges.

Az adós gazdálkodó szervezet nem nyújthat be csődeljárás iránti kérelmet, ha ellene csődeljárás van folyamatban, vagy felszámolás iránti kérelmet nyújtottak be ellene és a felszámolás elrendeléséről már meghozták az elsőfokú végzést. Újabb csődkérelem előterjesztését is szigorú feltételekhez köti a jogszabály.

Felszámolási eljárás megindítása iránti kérelem előterjesztésére mind az adós gazdálkodó szervezet, mind pedig a hitelezők jogosultak. A fizetésképtelenség megállapítása és a felszámolás elrendelése rögzített feltételek mellett valósulhat meg, amelyek között egyaránt vannak likviditáshiányra és eladósodottságra vonatkozó fizetésképtelenségi okok.

Amennyiben a csődeljárás megindul, a csőd-egyezséget azonban nem sikerül megkötni, úgy a hatályos szabályozás értelmében az illetékes bíróság az adós fizetésképtelenségét hivatalból állapítja meg, így automatikusan megindul a felszámolási eljárás¹⁰. Ez a – dolgozat témája szempontjából – legjelentősebb különbség a korábbi csődtörvény novellához képest.

A korábban hatályos jogszabályok szerint a csődeljárás sikertelensége esetén a gazdálkodó szervezet nem kerül feltétlenül felszámolási eljárás alá, ha a hitelezők nem járultak hozzá a fizetési moratóriumhoz vagy a moratórium megadását követően a csődeljárás sikertelenül zárul. A 2009. szeptember 1-je előtt hatályban volt cstv. 21. §-ának (2) bekezdése szerint „*ha a felek között az egyezség nem jött létre, illetve azt nem hagyták jóvá, vagy nem felel meg a törvényben foglaltaknak*”, az illetékes bíróság – minden egyéb következmény nélkül¹¹ – a csődeljárást megszünteti.

A likvidációs eljárás megindításához ekkor tehát valamely hitelezőnek külön kérelmet kellett benyújtania az illetékes bírósághoz. A két eljárás között így volt egy minimálisan

egy-két hónapos átmeneti időintervallum, amikor az adós gazdálkodó szervezet a működését – bármiféle külső „felügyelet” nélkül – a normál mederben folytathatta, amely valószínűsíthetően a már amúgy is veszteséges gazdálkodási keretek között hátrányosan érintette a hitelezői igények felszámolásbeli kielégítését. Vélhetően ugyanis nem ok nélkül – vagyis a fizetési nehézségekre tekintettel – indították meg a csődeljárást.

A felszámolási eljárás során is van mód a hitelezőkkel történő megegyezésre s ennek folytán az adós gazdálkodó szervezet fizetésképtelenségének megszüntetésére. Amennyiben az egyezség megfelel a jogszabályban meghatározott feltételeknek, az illetékes bíróság az egyezség jóváhagyása mellett dönt a felszámolási eljárás megszüntetéséről.

AZ ELJÁRÁSTÍPUSOK KAPCSOLÓDÁSÁNAK KATEGORIZÁLÁSA

A bemutatott eljárási rendszerek alapján látható tehát, hogy a reorganizációs és a likvidációs eljárások a legkülönbézetbben kapcsolódhatnak egymáshoz. Németországban a reorganizációról való döntés minden esetben feltétlen eleme az eljárásnak, s csak akkor indul felszámolás, ha az újjászervezés sikertelen volt, vagy ha az érintettek már eredetileg is a likvidáció mellett döntöttek a reorganizáció ellenében. Miután Németországban a reorganizációt és a felszámolást voltaképpen egy eljárásban szabályozták, talán helyesebb nem külön eljárásokról, hanem eljárási szakaszokról beszélni.

Ausztriában viszont külön törvényben szabályozták a reorganizációs célú egyezségi eljárást, illetve a likvidációs célú csődeljárást. A kettő között nincs is igazán kapcsolódási pont: az *Ausgleichsverfahren* nem előfeltétele a *Konkursverfahren*-nek és a sikertelen reorganizáció esetén sem indul meg automatikusan a felszámolás. Ugyanakkor – talán éppen az el-

járások ilyen fokú egymástól való függetlensége miatt – a felszámolási eljárás is tartalmaz egy menekülési lehetőséget az adós számára a kényszerregezési eljárás lehetőségén keresztül.

Az osztrák rendszerhez hasonlatos a 2009. szeptember 1-je előtti magyar szabályozás, amely szerint a reorganizáció sikertelensége nem feltétlenül vezetett felszámoláshoz, s a felszámolás előtt sem volt kötelező a reorganizációs szakasz. Emellett a csódtörvény is tartalmazta a felszámolási eljáráson belüli hitelezőkkel történő megegyezési lehetőséget, amely azonban a módosított szabályozásban is hatályban maradt. Az új novella hatályba lépését követően az eljárási rendszerek kapcsolódási pontjai tekintetében annyiban következett be változás, hogy a reorganizáció sikertelensége esetén már nem szükséges az arra jogosult félnek egy új kérelmet benyújtania a felszámolás lefolytatása iránt, hiszen az automatikusan megindul.

Szlovákiában mindezekhez képest egy más megoldás rajzolódik ki. Ott ugyanis „kvázi” a felszámolási eljárásba ékelődik a reorganizációs szakasz olyan módon, hogy a felszámolási eljárás megindulását követően születhet döntés a reorganizációról, s annak időtartama alatt a felszámolást felfüggesztik. Amennyiben az újjászervezés sikeres, úgy az eljárás megszűnik, ellenkező esetben a korábban felfüggesztett likvidációs típusú eljárás folytatódik tovább.

Nyilvánvaló, hogy számtalan – az adott ország által kialakított, a fizetési képtelenségi szabályozásra vonatkozó célrendszer szerinti – megoldás létezik a reorganizációs és likvidációs eljárások összehangolására. A szabályszerűségek keresésekor érdemes ezért elsődlegesen a kapcsolódási lehetőségek szélsőséges megvalósulásaira koncentrálni.

A legszorosabb az illeszkedés a német szabályozásban. Egyes szakirodalmak a világban megtalálható ilyen jellegű fizetési képtelenségi modelleket egyszintű vagy egységes eljárásnak nevezik. *Miskolczi Bodnár Péter* – aki szintén a német modellt említi példaként az egységes

eljárások elemzésekor – az egyszintű eljárások ismérveként rögzíti, hogy az „*jól alkalmazkodik a konkrét körülményekhez, mindig az az eljárási szak aktiválható, amelynek alkalmazásához adottak az adós cég lehetőségei*”. Az ilyen eljárási rendszerekben ugyanis nem fordulhat elő, hogy a még visszafordítható válság időszakában lévő céget likvidálják, illetve az sem, hogy egy sikertelen reorganizációt követően „időhégzag” keletkezik, míg a likvidáció megindul. (Miskolczi Bodnár Péter, 2005, 260. oldal) Ezt az elnevezést használja és szintén a német modellt veszi alapul *Török Gábor* is egy, 2006-ban megjelent cikkében.

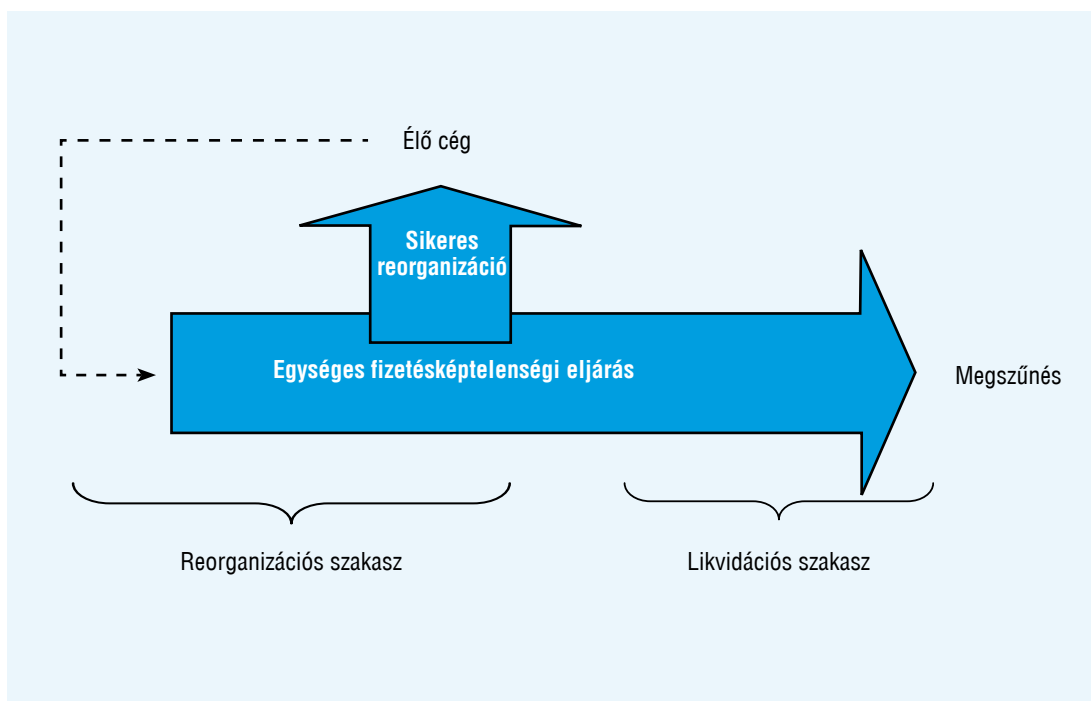
Más szakirodalmak az egybementű eljárás terminológiáját használják az ilyen típusú eljárási rendszerek leírására. Az ilyen eljárások ugyanis egy módon indulhatnak, s „*majd csak az eljárás menete szabja meg, hogy reorganizációra vagy felszámolásra kerül sor*.” (Csöke Andrea, 2008) A Közpénzügyi Államtitkárság a fizetési képtelenségi eljárásról szóló törvény módosításának koncepciójában¹² ezen eljárási rendszereket egyeljárásos modellnek nevezi. A koncepció az egyeljárásos modell ismérveként rögzíti, hogy az eljárás első szakasza reorganizáció, amely kérelemre vagy hivatalból indulhat. Mindkét módon megindított eljárás feltétlen eleme a hitelezői gyűlés, ahol a hitelezők eldönthetik, hogy milyen módon kívánják továbbfolytatni az eljárást, azaz hitelezői rendelkezés születik az adós gazdálkodó szervezet további sorsáról.

A nemzetközi szakirodalom is megkülönbözteti az ilyen jellegű eljárásokat, s azokat többnyire egész egyszerűen „*single procedureként*” nevezi. (Porzycki, 2010)

Ugyan az elnevezések sokfajta lehetnek, a különféle szakirodalmak ugyanazokat a momentumokat tekintik a szoros illeszkedésű eljárások sajátosságainak. A 2. ábra az egységes fizetési képtelenségi eljárások sémáját mutatja be.

Az illeszkedés „erősségének” másik szélső pontja az egymástól független reorganizáci-

AZ EGYSÉGES FIZETÉSKÉPTELENSÉGI ELJÁRÁS

Forrás: saját szerkesztés

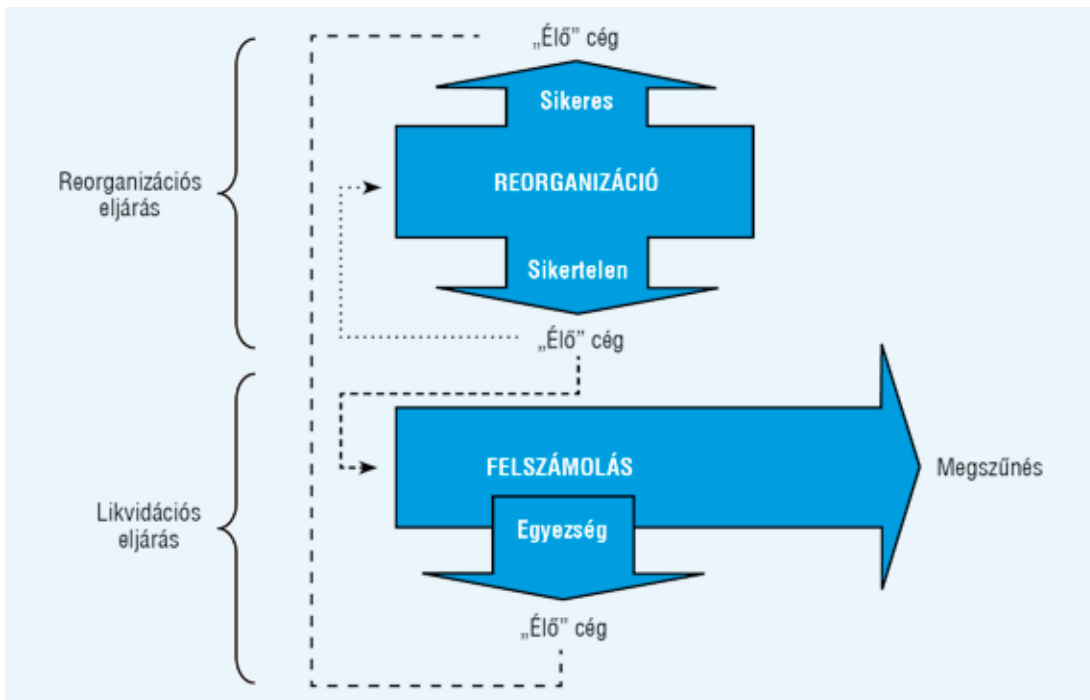
ós és likvidációs eljárás. Ezen eljárási forma a bemutatott szabályozás közül a korábbi magyar, illetve az osztrák rendszerben jelenik meg. Miskolczi Bodnár Péter az ilyen jellegű fizetési képtelenségi rendszereket kétszintű eljárásnak nevezi. Alapvető jellemzőként rögzíti, hogy „a két eljárás között nincs közvetlen összeköttetés, a reorganizációs eljárás nem előfeltétele a likvidációs eljárásnak és a reorganizáció sikertelensége nem eredményezi automatikusan a likvidációs eljárást”. (Miskolczi Bodnár Péter, 2005, 257. oldal) A függetlenségből adódóan az ilyen eljárásokban előfordulhat egyfelől az, hogy a sikertelen reorganizáció nem eredményez feltétlen megszűnést, másfelől az, hogy azért nem valósul meg egy „még megmenthető” cég reorganizációja, mert a felszámolást előbb megindították.

A szakirodalomban a Miskolczi Bodnár Péter által kétszintű eljárásként megjelölt eljárási

kapcsolódási rendszernek is több elnevezése jelent meg. Juhász László egy 2006-os írásában az akkor hatályban volt magyar szabályozást „két bemenetelű” jelzővel illette.¹³ (Juhász László, 2006) A Közpénzügyi Államtitkárság a már említett törvény koncepcióban az „egyeljárásos modell” analógiájára a „kételjárásos modell” kifejezést használja annak leírására, hogy két külön eljárás indítható a fizetési képtelenségi helyzet megszüntetésére. A reorganizációs eljárás az újjászervezés révén – az adós életben maradása mellett – szünteti meg a fizetési képtelenséget, míg a felszámolási eljárás az adós gazdaságból történő kivezetése által teszi mindezt. A 3. ábrán – amely a független eljárások sémáját mutatja be – jól látható, hogy az egységes fizetési képtelenségi eljárásokhoz képest jóval bonyolultabb és több síkú rendszert ír körül.

Az eddig bemutatott szélső esetek egyikébe sem sorolható a szlovák, az olasz, valamint a

A KÉTSZINTŰ FIZETÉSKÉPTELENSÉGI ELJÁRÁS MODELLJE

Forrás: saját szerkesztés

jelenlegi (2009. szeptember 1. utáni) magyar rendszer, hiszen azok bizonyos egységes és bizonyos kétszintű sajátosságokat is magunkon hordoznak. Magyarországon a felszámolási eljárás a reorganizációt megelőzően is indítható, ugyanakkor a sikertelen reorganizáció esetén automatikusan megindul a felszámolás. Ugyanez az eljárási rend Olaszországban is. Szlovákia rendszere annyiban különbözik tőlük, hogy ott a felszámolási típusú eljárás megindítását követően egy rövid ideig az adósnak lehetősége van arra, hogy reorganizálja vállalatát.

Közös vonásuk tehát az, hogy a reorganizációról szóló döntés nem feltétlen eleme a folyamatnak, de van az eljárások között kapcsolódási pont. Ezen rendszereket – a szakirodalom nem említi – talán célszerű új elnevezéssel ellátni, s „egységesbe hajló” eljárásoknak nevezni.

Az ismertetett eljárások kapcsolódásának tipizálását foglalja össze az 1. táblázat.

Különösen a kétszintű fizetéseképtelenségi eljárás kifejezés használatakor felmerülhet a kérdés: vajon az egymástól független eljárásokkal rendelkező jogrendszerekben mindig egy reorganizációs típusú és egy felszámolási típusú eljárás jelenik meg, azaz minden esetben csupán két szint van? Hiszen nyilvánvalóan olyan jogi megoldások is elképzelhetők, amelyekben egymás mellett több reorganizációs vagy felszámolási eljárás él.

Itt emelendő ki Franciaország példája, ahol a szigorú értelemben vett bírósági fizetéseképtelenségi eljárásokon túl egyéb, a bíróságoknak csak laza felügyeletét igénylő, ugyanakkor a jogszabályok által kezelt fizetéseképtelenségi eljárás ismert. A figyelmeztető eljárás a könyvvizsgáló ténymegállapítása következtében indul, s csak akkor jut a bíróság elé, ha a működés folytonosságát a legfőbb szerv felhívás ellenére sem biztosítja. Az úgynevezett „ad hoc megbízásnál” a

AZ EGYES ORSZÁGOK CSŐDSZABÁLYOZÁSÁNAK TÍPIZÁLÁSA

Eljárási rendszer megnevezése	Alkalmazó állam megnevezése
Egységes fizetéseképtelenségi eljárás	Németország Románia
„Egységesbe hajló” eljárás	Szlovákia Olaszország Magyarország jelenleg
Kétszintű fizetéseképtelenségi eljárás	Ausztria Magyarország korábban ¹⁴

Forrás: saját összeállítás

bíróság az érintettek kérelme alapján – a pontos célkitűzés és az időtartam egyedi eset szerinti meghatározásával – megbízottat jelöl ki a problémás helyzet kezelésére. A békés rendezési eljárás nem hivatalos átszervezési és szerkezetátalakítási eljárásnak tekinthető, amelyben szintén a bíróság által kijelölt megbízott, az úgynevezett békéltető jár el. Ezen túl a szigorú értelemben vett reorganizációs eljárás szerepét a szanálási eljárás, míg a likvidációs eljárás szerepét a felszámolási eljárás tölti be.¹⁵

EREDMÉNYEK

Az egyes országok fizetéseképtelenségi eljárásaiban belül a reorganizációs és a felszámolási típusú eljárások illeszkedésében szabályszerűségek fedezhetők fel, s a kiemelt jellemvonások alapján eljárási rendszercsoportok állíthatók fel. A vizsgált országok eljárási rendszereinek mindegyike besorolható az egyszintű, az egységesbe hajló vagy a kétszintű eljárási rendszerbe.

Azon eljárási rendszerek, amelyekben a reorganizációs típusú eljárás teljesen független a felszámolási típusú eljárástól, azaz a reorganizáció nem előfeltétele a felszámolásnak s a felszámolás nem indul meg automatikusan a reorganizáció sikertelensége esetén, kétszintű fizetéseképtelenségi eljárásoknak tekinthetők. Azok a rendszerek,

ahol az eljárás minden esetben a reorganizációról szóló döntéssel indul, annak sikertelensége automatikusan felszámolási eljáráshoz vezet, egységes fizetéseképtelenségi eljárások. „Egységesbe hajló” eljárásoknak neveztem el a két szélső változat közötti eljárási rendszert, ahol a reorganizáció ugyan nem előfeltétele a felszámolásnak, annak sikertelensége azonban mindig automatikusan felszámoláshoz vezet.

A kapcsolódási különbözőségére való rámutatás kiemelt jelentőséggel bír, hiszen Magyarország is jól példázza, miszerint az illeszkedési mód egy-egy formájára való áttérés az egyes fizetéseképtelenségi eljárások működőképességét erősen befolyásolja. A kétszintű eljárási rendszerről az egységesbe hajló rendszerre való, 2009-ben történt áttérést követően ugyanis a csődeljárások száma jelentősen megnövekedett. Az addigi, éves szinten 20 körüli csődeljárási kezdeményezés¹⁶ jelenleg 100 körülire tehető, vagyis úgy tűnik, hogy a gazdasági szerepelők a kiszámíthatóbb eljárási rendszert preferálják.

Az írás során megválaszolt kérdés gyakorlati jelentősége abban áll, hogy a határokon átnyúló fizetéseképtelenségi eljárásokról szóló 1346/2000 EK-rendelet alkalmazása folytán több tagállam – eltérő illeszkedési rendszerű – fizetéseképtelenségi eljárása is találkozhat, amely találkozás viselkedésének feltérképezéséhez elengedhetetlen a kategóriák felállítás.

JEGYZETEK

- ¹ Ideértve azt is, ha az adott tagállamban a fizetésképtelenségi eljárások lefolytatásával, illetve felügyeletével valamely közigazgatási vagy igazságügyi hatóság foglalkozik.
- ² A statisztikai elnevezések használata a Statisztikai módszerek a gazdasági elemzésben című írás (Kerégyártó Györgyné – Mundruczó György, 1999) alapján történt.
- ³ Elsőbbségi igények a csődvagyonnal szemben fennálló azon igények, amelyeket a csődhitelzőket megelőzően kell kiegyenlíteni. Például csődeljárás lefolytatásával összefüggésben felmerült költségek, csődvagyon fenntartásának költségei, csődgondnok jogcselekményeiből eredő követelések, csődeljárás megindulása utáni bérek, köztartozások.
- ⁴ Az olasz jogrendszer áttekintő bemutatása – különös tekintettel a társaságokat érintő rendelkezésekre, Studio Legale, 2006. május (szerző nélküli szakirodalom) http://www.itd.hu/resource.aspx?ResourceID=it_reszletes_ismerteto
- ⁵ Az olasz jogrendszer áttekintő bemutatása – különös tekintettel a társaságokat érintő rendelkezésekre, Studio Legale, 2006. május (szerző nélküli szakirodalom) http://www.itd.hu/resource.aspx?ResourceID=it_reszletes_ismerteto
- ⁶ A román szabályozás 4 hitelezői csoportot ismer.
- ⁷ Az új szabályozás az illetékes bíróságokhoz 2009. szeptember 1-jét követően érkezett kérelmek alapján elrendelt eljárások tekintetében alkalmazandó.
- ⁸ A cikk 2012 júniusában készült.
- ⁹ Többször módosított 1991. évi XLIX. törvény a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról.
- ¹⁰ Cstv. 21/B. §-a szerint, „ha az egyezség nem jött létre, vagy az nem felel meg a törvényben foglaltaknak, a bíróság a csődeljárást megszünteti, ezt követően a III. fejezet szerinti felszámolási eljárásban az adós fizetésképtelenségét hivatalból állapítja meg”.
- ¹¹ Kivételt képez ez alól, amikor a csődeljárás miatt fel függesztett felszámolási eljárás folytatását rendeli el az illetékes bíróság.
- ¹² A fizetésképtelenségi eljárásról szóló törvény koncepciója (szerző nélküli szakirodalom) <http://www.meh.hu/szolgáltatások/kodifikacio/fizeteskeptelenségi>
- ¹³ <http://pp.ajk.pte.hu/HPDOC/csodvegleges2006.aug.doc>
- ¹⁴ 2009. szeptember 1-je előtt indult eljárások.
- ¹⁵ http://ec.europa.eu/civiljustice/bankruptcy_fra_hu.htm
- ¹⁶ 2003-ban, 19, 2004-ben 22, 2005-ben 23, 2006-ban 19, 2007-ben 1,9 és 2008-ban 10 csődeljárás lefolytatása iránti kérelem benyújtására került sor az illetékes megyei bíróságokhoz. (saját adatgyűjtés)

IRODALOM

- BORK, R. (2006): *Insolvenzordnung*. Deutscher Taschenbuch Verlag
- BORMAN, A. (2007): Romania, In: *The Insolvency Law of Central and Eastern Europe*, INSOL EUROPE, pp. 355–376
- CsÖKE A. (2008): *A határokon átnyúló fizetésképtelenségi eljárások*. HVG-ORAC, Budapest
- FÓNAGY S. (2006): Csődjogi reformok világszerte, In: *Secutio Juridicia et Politicia*, Miskolc, Tomus XXIV., Miskolc University Press, pp. 367–385

JERGITSCH, F. (2006): Austria. In: *Insolvency & Restructuring 2006 (in 42 jurisdictions worldwide)*, Law Business Research, London 2006

JUHÁSZ L. (2006): Csődjog – a csőd-, a felszámolás, a végelszámolás, a megszűnési, a vagyonrendezési és az önkormányzati adósságrendezési eljárás kérdései. Online: <http://pp.ajk.pte.hu/HPDOC/csodvegleges2006.aug.doc> (letöltés ideje: 2010. január 23.)

KERÉKGYÁRTÓ GY.-NÉ – MUNDRUCZÓ GY. (1999): *Statisztikai módszerek a gazdasági elemzésben*. Aula Kiadó, Budapest

KOCH, S. (2008): Restucturing in Germany. *Euroforum*. 1. sz. (spring), pp. 14–15

KONENY, A – REISCH, U. (2008): *Österreichische Konkursordnung*, Neuer

MISKOLCZI BODNÁR P. (2005): Az egységes és a kétszintű eljárás értékelése reorganizációs nézőpontból. In: *Bérgarancia és a csőd-, felszámolási eljárások reformja*, Tanulmánykötet, Novotni Kiadó, Miskolc, 257–262. oldal

ORRICK, D. A. (2010): Italy. In: *Restructuring and Insolvency 2010/11, (the law and leading lawyers worldwide)*, Practical Law Company, London, pp. 145–153

ORSULA, D. – PROVAZNÍK, M. – QUICKNER, J. (2007): Slovakia, In: *The Insolvency Law of Central and Eastern Europe*, INSOL EUROPE pp. 423–447

PORZYCKI, M. (2010): Secondary Insolvency Proceedings against a Solvent Debtor: A Polish Case Highlights Weak Points of the European Insolvency Regulation, *International Corporate Rescue*. 2010/2., pp. 118–124.

SIEDL, A. – VOSS, T. (2006): *Die Zweite Chance*, Campus Verlag, Frankfurt

A fizetéseketleneségi eljárásról szóló törvény koncepciója, Online: <http://www.meh.hu/szolgalatasok/kodifikacio/fizeteskeptelensegi> (letöltés ideje: 2005. október 19.)

Fizetőképtelenség szabályozása, Franciaország, Online: http://ec.europa.eu/civiljustice/bankruptcy_fra_hu. (letöltés ideje: 2009. december 18.)

Az olasz jogrendszer áttekintő bemutatása – különös tekintettel a társaságokat érintő rendelkezésekre, Studio Legale 2006. május, Online: http://www.itd.hu/resource.aspx?ResourceID=it_reszletes_ismerteto (letöltés ideje: 2008. szeptember 15.)